

25.05.2018
№ 1/6-01.68

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Желіховського Станіслава Вікторовича

«Конгрес Сполучених Штатів Америки у формуванні зовнішньополітичної стратегії XXI століття», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблем міжнародних систем та глобального розвитку

У сучасній системі міжнародних відносин Сполучені Штати Америки залишають за собою статус провідної світової держави. Підтримка та реалізація концепції глобального лідерства посідає вагоме місце у зовнішньополітичному курсі Вашингтону і втілюється як на глобальному, так і регіональному рівнях міжнародної системи.

Чільне місце у досягненні та утримуванні провідних позицій на міжнародній арені відіграє американське внутрішньополітичне середовище, зокрема, механізм прийняття політичних рішень, провідною ланкою у якому є Конгрес. Механізм взаємодії Конгресу з Президентом, певне стримування та контроль ще раз підтверджує імідж США як правої та демократичної держави, яка може стати прикладом для перейняття досвіду іншими державами.

Як законодавчий орган, Конгрес США має вагомі повноваження та функції, які сприяють втіленню зовнішньої політики Вашингтону, зокрема, у безпековій та економічній сферах (рішення щодо використання військової сили за кордоном, застосування Вашингтоном санкційного режиму). Зазначені повноваження Конгресу можна прослідкувати у реалізації зовнішньополітичної стратегії США у XXI ст., як за адміністрацій Дж. У. Буша, Б. Обама, так уже і за Д. Трампа. Досвід реалізації зовнішньої політики Вашингтону як на глобальному, так і регіональному рівні у контексті участі законодавчої гілки влади, що стало предметним полем

дослідження С. В. Желіховського, має вагоме значення у розширенні політологічного дискурсу в українській науковій школі.

Дисертаційне дослідження здійснене в рамках комплексної теми науково-дослідницьких робіт Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ «Трансформація міжнародних відносин нового і новітнього часу та Україна: політичні, дипломатичні та економічні фактори в глобальному та регіональному вимірах» (державний реєстраційний номер 0110U005981), а також проблематики науково-дослідної роботи Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» дисертант ґрунтовно підходить до визначення основних теоретико-концептуальних засад зовнішньополітичних стратегій США. Зокрема, визначено та уточнено низку дефініцій, які у подальшому дістали своє практичне висвітлення у контексті взаємодії Конгресу та Президента у формуванні зовнішньополітичного курсу держави (с. 26-27).

Окрема увага приділена характеристиці власне американського парламентаризму та виокремленню повноважень законодавчої та виконавчої гілок влади, їх взаємодії та «стримуванні» дій один одного.

Варто відзначити ґрунтовний аналіз не лише загальновідомих, фундаментальних праць щодо теорії та практики американської зовнішньої політики, а й застосування дисертантом низки джерел, які притаманні саме реалізації зовнішньополітичної стратегії США у XXI ст. (с. 53-55).

У другому розділі «Конгрес США як детермінанта формування зовнішньополітичної стратегії Вашингтону в XXI ст.» проаналізовано насамперед теоретичні і правові аспекти діяльності Конгресу.

Вагоме значення приділено аспекту реалізації роздільного правління у США та взаємодії Конгресу з Президентом. Дисертант окремо зупиняється на визначенні повноважень конгресменів у системі зовнішньополітичного механізму США, зокрема, зазначаючи про «залежність дій у сфері зовнішньої

політики голови держави від законодавчого органу і навпаки, насамперед у використанні військової сили за кордоном» (с. 81). Дійсно, таку залежність можна прослідкувати за адміністрації Дж. У. Буша.

Дисертантом підкреслюється важливість існування в обох палатах Конгресу постійно діючих комітетів, які надають відповідне інформування конгресменам, рекомендації щодо ратифікації міжнародних договорів.

Зазначені теоретичні аспекти діяльності Конгресу знаходять своє практичне втілення у аналізі впливу законодавчої гілки влади на формування та реалізацію зовнішньополітичних стратегій адміністрацій Дж. У. Буша та Б. Обама. Зокрема, дисертант наголошує на активному контакті адміністрації Дж. У. Буша з Конгресом у досягненні позитивного результату США у боротьбі з тероризмом через військові операції за межами США, дозвіл на які надають саме конгресмени (с. 106-108). Таке широкомасштабне застосування військової сили за кордоном сприяло спочатку втіленню підтримки Конгресом Президента, а потім – і «стримування» таких дій та витрат із бюджету США. Як влучно зазначає дисертант, Б. Обама у певному сенсі повторив долю Дж. Буша-молодшого у використанні військової сили за кордоном у веденні операції в Лівії у 2011 р., зіштовхнувшись із критикою Конгресу (с 120-122).

У третьому розділі «Регіональні зовнішньополітичні стратегії США» автором приділено увагу трьом напрямам реалізації зовнішньополітичних ініціатив Вашингтоном.

По-перше, європейський вектор, який вже тривалий час є вагомим для США у форматі співробітництва з країнами-членами НАТО. Дисертант влучно наголошує, що відкритої конфронтації між США та європейськими державами та членами НАТО немає, проте, певна конкуренція та дистанціювання присутнє (с. 134) Конкуренція пояснюється дещо відмінними пріоритетами, а також впливом «російського» чинника. Варто відзначити, що відносини з Москвою для Вашингтону також є важливими як чинник забезпечення глобального лідерства і у свою чергу, вони

характеризуються динамічністю відповідно до каденцій республіканців та демократів у Білому домі. Відзначимо, що дисертант врахував, у зв'язку із останніми подіями актуальність впливу «українського» чинника як на відносини США з Європою, так і Росією (146-149).

По-друге, тихоокеанський вектор зовнішньої політики США, став втіленням як конкуренції США на міжнародній арені, насамперед з Китаєм, так і економічних і безпекових ініціатив, у яких активну участь бере Конгрес.

Дисертантом проаналізовано підхід Дж. Буша-молодшого до розвитку відносин з державами АТР, враховуючи і Китай, а також акцентовано увагу на дещо жорсткішій політиці адміністрації Б. Обама до Пекіну та привілейованості економічного фактору в ініціативах Вашингтону (с. 159-160.) Участь Конгресу у зовнішньополітичних ініціативах США в АТР проявилася у рішеннях щодо фінансової підтримки держав регіону – союзників Америки.

По-третє, близькосхідний напрям американської зовнішньополітичної стратегії став проявом реалізації концепції «Великий Близький Схід» та залученості не лише у регіональні проблеми, а й боротьбу із глобальними загрозами – тероризмом. Зокрема, дисертантом здійснено аналіз політики Дж. Буша-молодшого та Б. Обама щодо боротьби з тероризмом, а також участі Конгресу у забезпеченні реалізації «м'якої сили» США – Американсько-Близькосхідної партнерської ініціативи і забезпечення розповсюдження демократії (с. 175) Застосування США політики санкцій було проаналізовано на прикладі Ірану та близькосхідних держав (с. 184-185).

Разом із тим, у результаті аналізу змісту дисертації, вважаємо за доцільне висловити наступні побажання та визначити дискусійні моменти.

1. Варто було б здійснити уточнення поняття «санкції» та «санкційний режим», оскільки Вашингтоном у XXI ст. неодноразово було застосовано політику санкцій у реалізації зовнішньополітичних ініціатив, у розробці яких брав участь Конгрес.

2. Аналізуючи стан наукової розробки проблеми, зокрема щодо реалізації зовнішньополітичної стратегії США на регіональному рівні, дисертанту варто було б залучити праці провідних китайських фахівців-міжнародників, позиції яких доповнили б ґрунтовний фактологічний матеріал п. 3.2. щодо американсько-китайських відносин.
3. При характеристиці зовнішньополітичних ініціатив США на європейському напрямі, зокрема, українського питання, доречно було б акцентувати увагу на діяльності «Українського кокусу Конгресу США», яка була досить активною після подій 2014 р., насамперед у контексті прийняття Акту про підтримку свободи в Україні від 18 грудня 2014 р.
4. У тексті дисертації (с. 159, 182 та ін.) та автореферату (с. 2, 5-7 та ін.) наявні стилістичні, орфографічні, пунктуаційні помилки.

Проте, зазначені зауваження мають частковий характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та мають, здебільшого, рекомендаційний характер.

У цілому ж дослідження виконано на належному науково-теоретичному рівні, а положення та висновки дисертації є достатньо аргументованими і можуть знайти застосування у викладацькій діяльності вищих закладів освіти. Основний зміст дисертації викладено у 10 публікаціях, 4 з яких – у наукових фахових виданнях України, 1 – у науковому фаховому виданні, що індексується у міжнародних наукометричних базах. Результати дослідження були оприлюднені у численних доповідях і виступах на міжнародних та регіональних наукових конференціях, семінарах, круглих столах. Ознайомлення з опублікованими науковими працями та авторефератом дисертації дозволяє зробити висновок, що вони достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Обсяг дослідження, оформлення основного тексту та науково-довідкового апарату дисертації відповідають вимогам до кандидатських

дисертацій. Зміст автореферату відповідає змісту, структурі й основним положенням дисертації.

Все вище зазначене дозволяє зробити висновок, що рецензована дисертація С. В. Желіховського «Конгрес Сполучених Штатів Америки у формуванні зовнішньополітичної стратегії ХХІ століття» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, складається з усіх необхідних наукових елементів, а її автор цілком заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, старший викладач
кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики
Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

І.В. Тихоненко

Підпис І. В. Тихоненко засвідчую

Учений секретар
ЧНУ імені Петра Могили,
к. політ. н.

М.В. Орленко